

Monika OLBEREK-ŻYŁA*

PERSPEKTYWY ROZWOJU OŚRODKÓW MIEJSKICH KONURBACJI RYBNICKIEJ

PERSPECTIVES OF URBAN DEVELOPMENT IN THE RYBNIK CONURBATION

Nr DOI: 10.25167/sm2017.026.10 s. 141–150

ABSTRAKT: Miasta konurbacji rybnickiej identyfikowane były jako ważne ośrodki wzrostu społeczno-gospodarczego. Odkrycie węgla kamiennego w latach 50. XX w. spowodowało gwałtowną industrializację, urbanizację i w konsekwencji monofunkcyjny rozwój obszaru. Współcześnie obserwuje się pewną dualność uwarunkowań demograficzno-społecznych i gospodarczych. Miasta stoją w obliczu wyzwań spowodowanych zmniejszaniem się liczby ludności, będącym wynikiem silnego odpływu migracyjnego. Z drugiej strony sytuacja ekonomiczna jest relatywnie korzystna, co sprzyja modernizacji gospodarczej obszaru. Górnictwo węglowe powoli traci swoją dominującą rolę i następuje dywersyfikacja gospodarki. W opracowaniu wskazano perspektywy rozwoju ośrodków miejskich konurbacji rybnickiej na podstawie ich potencjałów określonych w dokumentach strategicznych miast.

SŁOWA KLUCZOWE: perspektywy rozwoju, konurbacja rybnicka

ABSTRACT: The cities of the Rybnik conurbation used to be regarded as important centers of socio-economic growth. The discovery of coal in the 1950s led to rapid industrialization, urbanization and, consequently, monofunctional development of the area. At present, a certain duality of demographic and social, as well as economic determinants is noticeable. The cities are facing challenges due to declining population, which is a result of strong migration outflow. On the other hand, the economic situation is relatively favorable, which is conducive to the economic modernization of the area. Coal mining is slowly losing its dominant role and is being followed by diversification of the economy. The study indicates perspectives for the development of urban centers in the Rybnik conurbation based on their potentials identified in strategic documents of the cities.

KEY WORDS: perspectives of urban development, the Rybnik conurbation

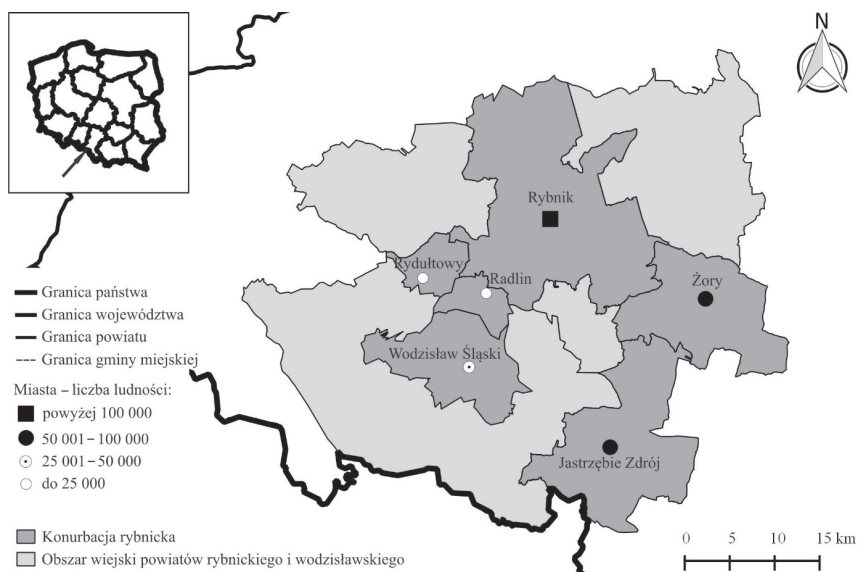
Wprowadzenie

Pod pojęciem rozwoju rozumie się generalnie proces pozytywnego przekształcenia prowadzący do osiągnięcia wyższego poziomu zróżnicowania i integracji. W przypadku

* Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Nauk o Ziemi, Katedra Geografii Ekonomicznej, e-mail: m.olberek@gmail.com.

miast, które już same w sobie są tworamami wielowymiarowymi, jest on bardzo złożony. Procesy rozwojowe zachodzące w miastach, dzięki zogniskowaniu w nich potencjałów, warunkują rozwój otoczenia i mają kluczowy wpływ na kondycję regionów. W sytuacji funkcjonowania miast w układach zaglomerowanych oddziaływanie jest jeszcze większe. Rozwój zachodzi dwupoziomowo – zarówno w skali miasta, jak i w skali subregionu/regionu. Istotne byłoby, aby miasta budowały swoją pozycję na bazie zasobów, które je wyróżniają spośród innych. Proces integracji powinien następować dzięki budowaniu relacji z innymi miastami tworzącymi strukturę przestrzenną. Konkurencja pomiędzy ośrodkami miejskimi zarówno przyczynia się do ich wzmacniania, jak i pozytywnie oddziałuje na struktury regionalne. Jednakże współcześnie coraz większe znaczenie odgrywa kooperacja, będąca kompetencją decydującą o randze miasta i możliwościach rozwoju (Wrana 2013). Współpraca podejmowana z innymi miastami jest szczególnie istotna w złożonych układach miejskich.

Konurbacja rybnicka, położona w południowo-zachodniej części województwa śląskiego, stanowi centralny ośrodek zachodniego obszaru funkcjonalnego (rysunek 1). Pod względem liczby ludności, jest drugim obszarem zurbanizowanym województwa, skupiając ponad 500 tys. mieszkańców. Wiodącą rolę odgrywa w niej Rybnik. Poza nim na obszar konurbacji składają się dwa miasta na prawach powiatu – Jastrzębie Zdrój i Żory – oraz przyległe gminy miejskie: Wodzisław Śląski, Rydułtowy i Radlin. W skład jej bezpośredniego otoczenia funkcjonalnego wchodzi część gmin powiatów: rybnickiego, wodzisławskiego, pszczyńskiego. Policentryczność jest jednym z wyróżniających ten obszar atutów.

Rys. 1. Lokalizacja miast konurbacji rybnickiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”.

Historia rozwoju konurbacji rybnickiej jest specyficzna z uwagi na współwystępowanie miast starych i nowych. Rybnik i Wodzisław Śląski to stare, średniowieczne ośrodki (prawa miejskie uzyskały odpowiednio w XIV i XIII w.). Równie długą historią może poszczycić się miasto Żory (XIII w.), które jednak swój intensywny rozwój miało dopiero w okresie powojennym za sprawą funkcji mieszkaniowej. Natomiast Jastrzębie Zdrój, Radlin i Rydułtowy to nowe miasta, powojenne, związane z inwestycjami gospodarczymi okresu PRL-u w obszarze tzw. Rybnickiego Okręgu Węglowego – ROW (Krzysztofik 2007).

Z uwagi na swoje położenie geograficzne oraz obserwowane przemiany demograficzno-społeczno-ekonomiczne obszar ten znalazł się w kręgu zainteresowań autorki. Już z samej lokalizacji pomiędzy konurbacją katowicką a karwińsko-ostrowską (kraj morawsko-śląski, Republika Czeska) wynikają możliwości rozwoju obszaru. Umożliwia ona bowiem zarówno współpracę w skali regionu, jak i rozwój współpracy transgranicznej. Drugim powodem podjęcia tematu jest to, że miasta konurbacji były uważane za ważne ośrodki wzrostu. Współczesne przemiany wynikają z faktu, że górnictwo węglowe powoli traci tam swoją dominującą rolę na rzecz usług i innych gałęzi przemysłu.

Literatura dotycząca współczesnych przemian społeczno-ekonomicznych obszaru jest dość skromna. Większość opracowań dotyczy okresu intensywnej industrializacji lat 60., 70. XX w. Wówczas opublikowano monografie dotyczące Rybnickiego Okręgu Węglowego (Grabania 1968; *Z badań nad Rybnickim...* 1975) oraz ziemi rybnicko-wodzisławskiej (*Ziemia rybnicko-wodzisławska...* 1970).

Celem opracowania jest próba wskazania perspektyw rozwoju ośrodków miejskich konurbacji rybnickiej na podstawie ich potencjałów zidentyfikowanych w dokumentach strategicznych. W związku z tym pojawiło się pytanie badawcze: W jakich czynnikach wewnętrznych samorządy upatrują rozwój wybranych miast konurbacji rybnickiej? W opracowaniu zwrócona zostanie uwaga na demograficzne i gospodarcze uwarunkowania rozwojowe.

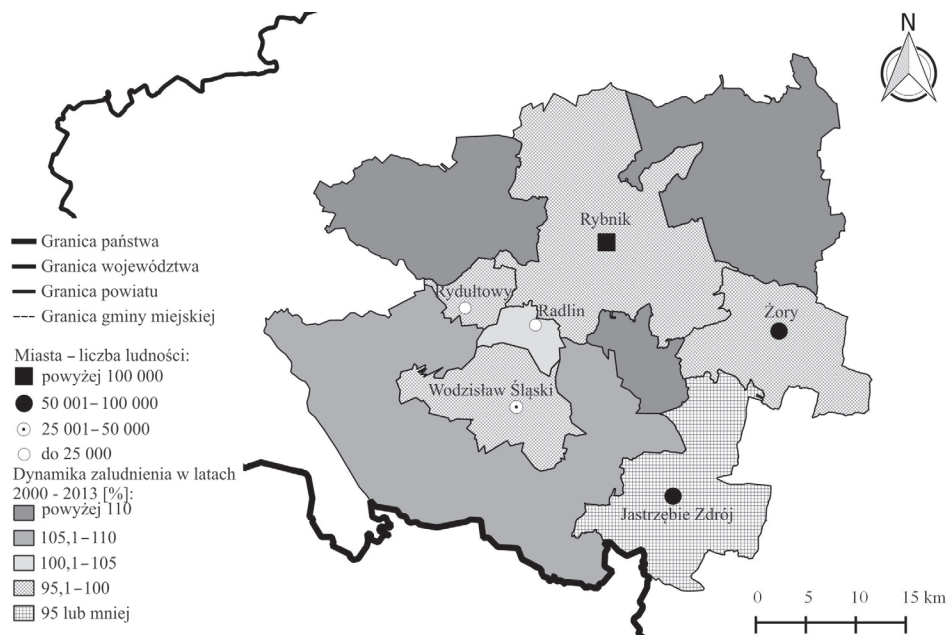
Do realizacji celu wykorzystano dane statystyczne dostępne w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS), dokumenty strategiczne wybranych miast oraz województwa śląskiego. Wykorzystano strategię rozwoju miast (SRM), ponieważ są swoistym „głosem” samorządu i w nich na podstawie diagnozy strategicznej przedstawia się wizję miasta, kierunki rozwoju i sposób jego realizacji. Z punktu widzenia miasta jest to podstawowy program rozwoju. Często są to również opracowania eksperckie, co podnosi ich rangę.

Uwarunkowania demograficzne

Intensywnej industrializacji i urbanizacji towarzyszą dynamiczne przemiany demograficzne, które w miastach konurbacji rybnickiej przybrały wyjątkową skalę. Od lat 60. XX w. następował intensywny napływ migracyjny ludności, głównie mężczyzn znajdu-

jących zatrudnienie w górnictwie. Dzięki napływowi siły roboczej szybko rozwijały się miasta górnicze oraz osiedla mieszkaniowe w ich strefach podmiejskich (Spórna 2012). W latach 1950–1973 dynamika wzrostu zaludnienia wyniosła w Jastrzębiu-Zdroju 4127%, w Wodzisławiu Śląskim – 588%, Żorach – 242%, Rybniku – 227% (Krawczyk, Królikowski 1975). Należy przy tym podkreślić, że w połowie lat 70. XX w. konurbacja posiadała najmłodszą ludność w całym województwie śląskim. Złożyły się na to migracje oraz wkraczanie pokolenia wyżu demograficznego w wiek zakładania rodzin przy powszechnym tradycyjnym podejściu do kwestii rodzinnych (Runge 2003). W latach 90. XX w. napływ migracyjny uległ spowolnieniu, a w miastach po okresie transformacji ustrojowo-gospodarczej zanotowano spadek zaludnienia.

W latach 2000–2013 proces depopulacji obszaru się umocnił (rysunek 2). Ubytek zaludnienia wystąpił prawie we wszystkich miastach obszaru (z wyjątkiem małego miasta – Radlina), przy czym wyraźny spadek liczby ludności dotyczył Jastrzębia-Zdroju. Badając zależności pomiędzy przyrostem naturalnym a saldem migracji w kształtowaniu przyrostu rzeczywistego obszaru, zauważa się przewagę ubytku migracyjnego nad przyrostem naturalnym (w klasyfikacji Johna W. Webba jest to typ określany jako H; tabela 1). Straty migracyjne są tak duże, że nawet wysoki przyrost naturalny nie jest w stanie ich rekompensować. Najwyższy wzrost zaludnienia obserwuje się w otoczeniu miast, m.in. w powiecie rybnickim, czyli w obszarach podlegających procesom suburbanizacji. Anna Runge (2010) wymienia wśród przyczyn regresu

Rys. 2. Dynamika zaludnienia miast konurbacji rybnickiej na tle otoczenia w latach 2000–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

zaludnienia obniżanie się przyrostu naturalnego oraz odwracanie dotychczasowych kierunków migracji.

Tabela 1

Typy przemian demograficznych wg J. Webba w miastach konurbacji rybnickiej w latach 2000–2013

Miasto/ Rok	Typ przemian demograficznych wg J. Webba													
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Radlin	A/B	F	H		A	H		B	A			H	B	G
Rydułtowy	G	E	G	H	F	B	A/H	E/F	H	A	F	H	G	
Wodzisław Śląski	H											G		
Jastrzębie- -Zdrój	H													
Rybnik	H								A		H			
Żory	H													

Objaśnienie typów Webba: A – przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji; B – przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji; E – dodatnie saldo migracji nie rekompensuje ubytku naturalnego; F – ubytek naturalny przewyższa ujemne saldo migracji; G – ubytek naturalny jest niższy niż ujemne saldo migracji; H – przyrost naturalny nie rekompensuje ujemnego salda migracji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Współcześnie obserwuje się silny odpływ migracyjny, którego większość, jak wynika z badań (Kłosowski *et al.* 2013), kieruje się do innych miast i gmin województwa śląskiego, w tym do gmin wiejskich powiatu rybnickiego. Wskazuje to na migracje powrotne ludności w rodzinne strony oraz na suburbanizację otoczenia Rybnika. Część osób, która napłynęła do ROW-u do pracy w latach 60. i 70. XX w., obecnie, po zakończeniu pracy zawodowej, powraca w rodzinne strony, m.in. na Podbeskidzie. Młodzi ludzie migrują w poszukiwaniu pracy poza region czy za granicę. Znaczną część mieszkańców miast obszaru stanowi ludność napływowa, którą na ogół łączy z regionem tylko miejsce pracy i w związku z tym ma większą łatwość podjęcia decyzji o migracji (Kurpanik 2012).

W skali województwa śląskiego w regionie rybnickim notuje się stosunkowo wysoki przyrost naturalny – najwyższy w Żorach i Jastrzębiu-Zdroju, dla których to sumaryczny przyrost naturalny w latach 1999–2011 wyniósł odpowiednio 81,5‰ oraz 49,6‰ (Sitek *et al.* 2013). Występuje w miastach, do których migrowali młodzi ludzie ze względu na miejsce zamieszkania czy miejsce pracy.

Obecnie, poza przyrostem naturalnym, obszar wyróżnia się na tle innych części województwa śląskiego korzystnym stosunkiem grupy wieku produkcyjnego do grup nieprodukcyjnych. Tę przewagę niweczy jednocześnie silny ubytek migracyjny oraz bardzo szybko narastający proces starzenia się demograficznego. Prognozy demograficzne (m.in. GUS) wskazują na zmniejszanie się liczby ludności miast oraz na dynamiczny

proces starzenia się ludności. To powoduje, że aspekt demograficzno-społeczny jest wyzwaniem dla wszystkich miast obszaru.

Uwarunkowania gospodarcze

Odkrycie węgla kamiennego w latach 50. XX w. spowodowało gwałtowną industrializację, co wpłynęło na zasadniczy rozwój obszaru (Litewka 1971). Pierwsza kopalnia została uruchomiona w 1960 r. w Wodzisławiu Śląskim („1 Maja”), a wkrótce po niej powstał szereg innych (*Ziemia rybnicko-wodzisławska...* 1970; Syrek 1976). Poza kopalniami zlokalizowano tu m.in. trzy duże koksownie oraz Elektrownię Rybnik. Powstałe zagłębie węglowe, określane jako Rybnicki Okręg Węglowy, od lat 60. XX w. było jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się rejonów górniczych w kraju (Spórna 2012).

W okresie transformacji pomimo jednorodnej struktury gałęziowej przemysłu restrukturyzacja górnictwa węglowego przebiegała stosunkowo korzystnie. Współcześnie obszar konurbacji cechuje rozwinięty sektor gospodarki, którego dwoma filarami są przemysł paliwowo-energetyczny i elektromaszynowy. Aktualnie funkcjonuje tam 5 kopalń węgla kamiennego (dwie w Rybniku i po jednej w miastach: Jastrzębiu-Zdroju, Radlinie i Rydułtowach)¹. Górnictwo węglowe powoli traci swoją dominującą rolę. W ostatnich latach można zaobserwować liczne działania mające na celu wprowadzenie pozytywnych zmian skutkujących dywersyfikacją gospodarki. Przesłankami dla tego mogą być: rozwój funkcji usługowych, tworzenie atrakcyjnych przestrzeni miejskich czy aktywizacja terenów położonych przy autostradzie A1 (Kłosowski *et al.* 2013).

W strategiach rozwoju wszystkich sześciu analizowanych miast podkreśla się ich korzystne usytuowanie, uwzględniając różne jego wymiary (Strategia Rozwoju Miasta Żory... 2015; Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój... 2013; Strategia Rozwoju Miasta Wodzisław Śląski... 2014; Strategia Rozwoju Miasta Rydułtowy... 2007; Strategia Zintegrowanego... 2014; Strategia Zrównoważonego... 2014). Bliskość granicy państwowej umożliwia rozwój współpracy transgranicznej. Siłą miast jest również położenie w konurbacji rybnickiej oraz sąsiedztwo konurbacji katowickiej. Firmy wykorzystują zewnętrzne rynki zbytu, tworząc ofertę handlowo-usługową także dla mieszkańców sąsiednich miast. Jest to korzystne również z punktu widzenia mieszkańców, którzy mogą korzystać z udogodnień w miastach sąsiednich i w konurbacji katowickiej, takich jak rynek pracy czy usługi wyższego rzędu. Taki układ sprzyja nawiązywaniu współpracy między firmami w ramach biznesowych sieci regionalnych.

Do czynników wspierających rozwój tego obszaru należy zaliczyć bliskość istotnych arterii komunikacyjnych: autostrady A1 i A4, drogi krajowej nr 81 oraz dróg

¹ Zestawienie opracowano na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych firm: Kompania Węglowa SA i Jastrzębska Spółka Węglowa SA.

wojewódzkich. Dodatkowo potencjał komunikacyjny Rybnika wiąże się z lotniskiem Rybnik-Gotartowice (Strategia Zintegrowanego... 2014), a w przypadku Żor z bezpłatną komunikacją miejską (Strategia Rozwoju Miasta Żory... 2015).

Wśród uwarunkowań gospodarczych w strategiach zwraca się uwagę na dobrą kondycję tradycyjnych gałęzi gospodarki, ich zdolność do restrukturyzacji (przemysł wydobywczy, energetyka), a w końcu wysoką efektywność procesów restrukturyzacji. Tak jak w przypadku np. Jastrzębia-Zdroju, działalność Jastrzębskiej Spółki Węglowej (JSW) jest dla miasta podstawą, gwarantującą stabilizację społeczno-gospodarczą (Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój... 2013). Opłata eksploatacyjna stanowi dla gmin dodatkowe źródło finansowania (Strategia Rozwoju Miasta Rydułtowy... 2014). Zakłady dają mieszkańcom zatrudnienie, przyczyniając się do relatywnie dobrej sytuacji na rynku pracy mającej wyraz w niskim poziomie bezrobocia.

Pewne jest jednak, że zbyt silne uzależnienie lokalnej struktury społeczno-gospodarczej miasta od sytuacji ekonomicznej spółki, wynikającej z koniunktury na rynkach, na których funkcjonuje kluczowy dla miasta zakład, nie jest korzystne. Wobec tego w analizowanych dokumentach strategicznych miast kładzie się nacisk na dywersyfikację. Dużą uwagę skupia się na ich ofercie inwestycyjnej, podkreślając dostępność terenów inwestycyjnych, m.in. w Katowickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej (Rybnik, Żory, Jastrzębie-Zdrój), i ich dobre skomunikowanie. W mniejszych miastach podejmowane są działania mające na celu wsparcie przedsiębiorczości, np. w Rydułtowach – powstanie Strefy MŚP² czy Rydułtowskiego Parku Przedsiębiorczości (Strategia Rozwoju Miasta Rydułtowy... 2014). Funkcjonują również organizacje zraszające podmioty gospodarcze oraz podmioty wspierające przedsiębiorców i rzemieślników, jak np. w Żorach: Cech Rzemiosł Różnych, Żorska Izba Gospodarcza, Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (Strategia Rozwoju Miasta Żory... 2015). W Rybniku funkcjonują firmy nowej gospodarki, rozwinięta jest infrastruktura handlowo-usługowa (Strategia Zintegrowanego... 2014). Wyróżnikami Wodzisławia Śląskiego są tradycje handlowe miasta (Strategia Rozwoju Miasta Wodzisław Śląski... 2014).

Do pozostałych czynników wspierających konkurencyjność gospodarczą należy działalność sektora obywatelskiego tworząca potencjał rozwoju przedsiębiorczości społecznej, prężnie działający Zakład Aktywności Zawodowej³. Rozwija się sektor gospodarki czasu wolnego wraz z ofertą dla osób starszych (Strategia Rozwoju Miasta Żory... 2015). Samorządy wykazują aktywność w kwestii pozyskiwania zewnętrznego finansowania projektów.

Dla miast duże znaczenie ma dobrze rozwinięta oferta edukacyjna na różnych poziomach kształcenia, także edukacja zawodowa powiązana z tradycyjnym przemysłem

² Strefa MŚP to Strefa Małej i Średniej Przedsiębiorczości.

³ Laureat krajowego etapu Konkursu Europejskie Nagrody Promocji Przedsiębiorczości 2015 w kategorii „Przedsiębiorczość odpowiedzialna i wspierająca włączenie społeczne”, nominowany do europejskiego etapu konkursu, www.wspolnapasja.org; Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz.U. z 2012 r., poz. 850).

(Rybnik). W Kampusie w Rybniku działają ośrodki zamiejscowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach oraz Politechniki Śląskiej (Centrum Kształcenia Inżynierów), a w Jastrzębiu-Zdroju Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Akademii Górniczo-Hutniczej. Od roku akademickiego 2015/2016 planuje się powołanie nowego wydziału Uniwersytetu Ekonomicznego otwartego na lokalny biznes⁴.

W strategiach wśród sił wskazuje się na istniejące uzbrojone tereny budowlane, które dają możliwości rozwoju budownictwa mieszkaniowego, a za ich atrakcyjnością przemawia brak uciążliwości związanych ze szkodami górniczymi (Strategia Rozwoju Miasta Żory... 2015).

Jak wskazuje się w dokumentach strategicznych wszystkich miast, dostępna jest infrastruktura sportowo-rekreacyjna i oferta kulturalna. Jest to szczególnie istotne dla Jastrzębia-Zdroju, które jest promowane przez sukcesy sportowe drużyn siatkarskich i hokejowych (Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój... 2013).

Główne potencjały obszaru w dokumentach strategicznych województwa

Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego (2013) konurbacja rybnicka wraz z terenami otaczającymi wchodzi w skład zachodniego obszaru funkcjonalnego (subregion zachodni). Głównym potencjałem obszaru jest zróżnicowanie gospodarcze, w tym zrównoważona proporcja przemysłów tradycyjnych oraz nowych. Proces transformacji gospodarki należy uznać za udany. Do potencjalnych możliwości rozwoju obszaru można zaliczyć także kwestie środowiskowe, takie jak bioróżnorodność i duży udział terenów zieleni. Istotne jest przygraniczne położenie geograficzne, bliskość aglomeracji ostrawsko-karwińskiej umożliwiające współpracę transgraniczną. Na uwagę zasługuje szeroka oferta szkolnictwa wyższego wynikająca z działalności w tym obszarze filii kilku śląskich uczelni. Podkreśla się wysokie kompetencje kapitału ludzkiego dostosowywane do potrzeb rynku pracy. W kwestiach społecznych odnotowano aktywne społeczności lokalne włączające się w działania społeczne i kulturalne, działalność liderów w społecznościach lokalnych oraz zaakcentowano umiejętność współpracy i organizację samorządów z aktywnymi miastami – liderami. Potencjał tkwi także w kulturze i dziedzictwie historycznym, gdyż obok silnych tradycji pojawiają się nowe aktywności w dziedzinie kultury. Ważną kwestią jest też sama struktura przestrzenna, którą tworzy skupisko miast ze stosunkowo dobrym wewnętrznym układem komunikacyjnym włączonym w sieć powiązań krajowych i międzynarodowych. Wysoką atrakcyjność inwestycyjną dla działalności przemysłowej potwierdzają wysokie oceny w rankingach oraz obecność inwestycji zagranicznych (Strategia Rozwoju Województwa... 2013).

⁴ <http://rybnik.naszemiasto.pl/artukul/kampus-w-rybniku-universytet-ekonomiczny-zostaje-i-tworzy,3367364,artgal,t,id,tm.html> (dostęp 16 maja 2015).

Podsumowanie

Podsumowując rozważania, należy zwrócić uwagę na dualność uwarunkowań demograficzno-społecznych i gospodarczych. Te pierwsze, przy zachowaniu obecnych trendów i dynamiki przemian, są szczególnym wyzwaniem dla miast – zarówno dla każdego z osobna, jak i wszystkich razem. Natomiast uwarunkowania gospodarcze dają dość stabilny, pozytywny obraz.

Uwzględniając przedstawione wewnętrzne czynniki wspierające rozwój miast, można stwierdzić, że miasta konurbacji rybnickiej to ośrodki o dużym potencjale rozwojowym. Zapisy w dokumentach strategicznych wskazują, że rozwój miast upatruje się w różnorodnych czynnikach. Widząc zagrożenia płynące z monostruktury gospodarczej miast, dąży się do dywersyfikacji struktury gospodarki, polegającej na rozwijaniu przyszłościowych gałęzi przemysłu oraz usług. Obecnie podstawą jest funkcjonowanie przemysłu tradycyjnego, co przy zachodzącej stopniowej dywersyfikacji działalności przemysłowej dobrze rokuje na przyszłość. Ta korzystna sytuacja ekonomiczna umożliwia modernizację gospodarczą. Dywersyfikacja może być wspierana pośrednio poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej istniejących terenów inwestycyjnych, wiążącą się z rozwojem sieci drogowej. Duże znaczenie będzie odgrywać odcinek autostrady A1, zarówno w kierunku północnym – w stronę konurbacji katowickiej, jak i południowym – do granicy z Republiką Czeską. Można się spodziewać aktywizacji terenów, głównie w sąsiedztwie węzłów autostradowych.

Bibliografia

- Bank Danych Lokalnych GUS.
- Fudali A., Borsal M., Malczewski P., Maleszka W., Kasprzak M., 2013, *Rola Rybnika w subregionie zachodnim – wyzwania stojące przed miastem w latach 2014–2020*, „Śląskie Studia Regionalne” nr 4(1).
- Grabania M., 1968, *Rybnicki Okręg Węglowy. Problemy i perspektywy*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice.
- Kłosowski F., Pytel S., Runge A., Sitek S., Zuzańska-Żyśko E., 2013, *Rynek pracy w podregionie rybnickim. Podręcznik „dobrych praktyk”*, Wydział Nauk o Ziemi UŚ, Sosnowiec.
- Krawczyk S., Królikowski K., 1975, *Procesy urbanizacyjne w Rybnickim Okręgu Węglowym*, [w:] *Z badań nad Rybnickim Okręgiem Węglowym*, red. S. Żmuda, Śląski Instytut Naukowy, Katowice. Zeszyty Naukowe nr 69.
- Krzysztofik R., 2007, *Lokacje miejskie na obszarze Polski*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Kurpanik M., 2012, *Przestrzenne zróżnicowanie świadomości i tożsamości terytorialnej mieszkańców konurbacji rybnickiej*, maszynopis rozprawy doktorskiej w Bibliotece Wydziału Nauk o Ziemi, Uniwersytet Śląski w Katowicach.
- Litewka C., 1971, *Najważniejsze problemy związane z rozwojem Rybnickiego Okręgu Węglowego*, „Przegląd Geograficzny” t. 43, z. 1–2.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej, Dz.U. z 2012 r., poz. 850.
- Runge A., 2003, *Proces starzenia się ludności miast województwa śląskiego*, [w:] *Przemiany społeczno-ekonomiczne w okresie transformacji – diagnoza i próba oceny*, red. E. Bednarska, Cz. Domański, GUS, Urząd Statystyczny w Łodzi, Instytut Ekonometrii i Statystyki UŁ, Łódź.
- Runge A., 2010, *Procesy i struktury ludnościowe w województwie śląskim*, [w:] *Procesy i struktury demograficzno-społeczne na obszarze województwa śląskiego w latach 1988–2008*, red. J. Runge, I. Żurek, WUS, Katowice.

- Sitek S., Runge J., Kłosowski F., Runge A., Petryszyn J., Pytel S., Spórna T., Kurpanik M., Zuzanska-Żyśko E., 2013, *Spoleczno-gospodarcze i przestrzenne kierunki zmian regionalnego oraz lokalnych rynków pracy województwa śląskiego – SGP WSL*, Wydział Nauk o Ziemi UŚ, Sosnowiec.
- Spórna T., 2012, *Modele przemian urbanizacyjnych w województwie śląskim*, Wydział Nauk o Ziemi UŚ, Sosnowiec. Prace Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego nr 72.
- Strategia Rozwoju Miasta Jastrzębie-Zdrój do roku 2020 (projekt), 2013, Jastrzębie-Zdrój, <http://bip.jastrzebie.pl/contents/content/3622/22456> (dostęp 16 maja 2015).
- Strategia Rozwoju Miasta Rydułtowy na lata 2000–2015. Aktualizacja Strategii Rozwoju Miasta Rydułtowy na lata 2008–2015, Rydułtowy 2007.
- Strategia Rozwoju Miasta Wodzisław Śląski na lata 2014–2020, Wodzisław Śląski, wrzesień 2014, <http://wodzislaw-slaski.pl/wp-content/uploads/sites/4/2014/10/wodzislaw-slaski-strategia-rozwoju-2014.pdf> (dostęp 16 maja 2015).
- Strategia Rozwoju Miasta Żory 2020+ (projekt), <http://www.old.zory.pl/container/Projekt%20Strategii%20Rozwoju%20Miasta%20Zory.pdf> (dostęp 16 maja 2015).
- Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, <http://www.slaskie.pl/zalaczniki/2013/07/04/1372921202/1372921250.pdf> (dostęp 16 maja 2015).
- Strategia Zintegrowanego Rozwoju Miasta Rybnika na lata 2014–2020 (projekt), lipiec 2014, Rybnik, <http://www.rybnik.pl/index.php?id=282> (dostęp 16 maja 2015).
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Radlin 2014–2020 (projekt), Radlin 2014, http://issuu.com/miastoradlin/docs/strategia_zr__wnowa__onego_rozwoju_?e=10479585/9079491 (dostęp 16 maja 2015).
- Syrek M., 1976, *Przemysł regionu katowickiego 1945–1974*, Śląsk, Katowice.
- Wrana K., 2013, *Uwarunkowania i procesy rozwoju miast*, „Śląskie Studia Regionalne” Nr 4(1).
- Z badań nad Rybnickim Okręgiem Węglowym*, 1975, red. S. Żmuda, Śląski Instytut Naukowy, Katowice. Zeszyty Naukowe nr 69.
- Ziemia rybnicko-wodzisławska*, 1970, red. J. Ligęza, Śląsk, Katowice.
- <https://www.jsw.pl/>
- <https://www.kwsa.pl/>
- <http://www.wspolnapasja.org/>
- <http://rybnik.naszemiasto.pl/arttykul/kampus-w-rybniku-uniwersytet-ekonomiczny-zostaje-i-tworzy,3367364,artgal,t,id,tm.html> (dostęp 16 maja 2015).